

دانشمند جوان

میان بُر

همه چیز در مورد علم بوها

رایحه

عطرهای دلخواه شما از کجا می‌آیند؟

بعضی بوها را بیشتر مخیل دوست داریم. مثل بوی خاک بازان خورده، عطر قهوه یا بوی چمنی که تازه آن را زده باشند. عطر سازان ممکن است از بوی چوب، دود، قهوه و چیزهای دیگر در ترکیب عطرشان استفاده کنند. شاید فکر کنید مثلًاً بوی چوب را از کجا می‌آورند؟ ترکیب عطر قهوه چیست؟ شیمی‌دان‌ها برای این سؤال‌ها پاسخ‌هایی دارند.

» زهرا ابراهیم‌پور طراح اینفوگرافیک: محمدحسن فدای‌حسین بوییدن، برای سیاری از افراد از دیدن و شنیدن خاطره‌انگیزتر است. برای همین است که بعضی‌ها می‌گویند با بوییدن ادویه در عطایی با عطری قدیمی، یاد گذشته‌های دور می‌افتد. وقتی گلی را می‌بینیم، اولین کاری که می‌کنیم این است که آن را زیر بینی مان می‌گیریم تا بوی آن را حس کنیم. گرچه حس بویایی در انسان در مقایسه با سیاری از حیوانات ضعیفتر است، باز هم تیز و حساس است. در این مطلب، از زبان علم، چند جمله‌ای درباره عطر و بو و حس بویایی خواهیم خواند.

● بوی کتاب

کتاب‌ها، چه کهنه و چه نو، چند صد ترکیب فرار از خود متصاعد می‌کنند. این ترکیبات منشأهای متفاوتی دارند: بعضی از آن‌ها حاصل فرسودگی کاغذ هستند و بعضی دیگر از نوع کاغذ، چسب به کارفته در شیرازه کتاب، و جوهر چاپ ناشی می‌شوند.

کتاب‌های کهنه

تولوئن

بوی شیرین

وانیلین

عطر شبیه وانیل

اتیل هگزانول

شبیه عطر گل‌ها

اتیل بنزن

بوی شیرین

فورفورال

بنزاگلید

عطری شبیه بادام

● بوی باران

بوی خاص باران از ترکیب چند عامل به وجود می‌آید: یکی روغن‌هایی که در طول دورهٔ خشک از گیاهان ترشح می‌شوند و دیگری ترکیبات شیمیایی که از باکتری‌ها تولید می‌شوند و شکستن ترکیبات جوّی و تشکیل ازون هنگام بارش‌های شدیدتر.

کتاب‌های نو

وبنیل استات اتیلن

آلکیل کتین دیمر

باعث ضدآب بودن
می‌شود

پراکسید هیدروژن

ماده سفیدیکننده

چسب‌ها

کاغذ و جوهر

عطر کتاب‌های نو بسیار گوناگون است. ترکیباتی که این بورای ایجاد می‌کنند، در چسب، جوهر و موادی که در تولید کاغذ استفاده می‌شوند، موجودند. چسب‌های مدرن اغلب برایه کوپلیمرها، از جمله وبنیل استات اتیلن هستند. در فرایند تولید کاغذ از مواد شیمیایی متفاوتی استفاده می‌شود تا پریزگی‌های مطلوب را داشته باشد. هر چند ممکن است بعضی از این مواد خودشان بی‌بو باشند، در اثر واکنش با مواد دیگر ممکن است ترکیب فزار ازداد کند. مواد پتروشیمیایی که به عنوان حلال جوهر از آن‌ها استفاده می‌شود نیز می‌توانند در ایجاد این بوی مؤثر باشند.

● بوی قهوه

دانه‌های قهوه برشته شده بیش از

۱۰۰۰ ترکیب شیمیایی دارند.

در خلال دم کردن قهوه موادی از آن خارج می‌شوند:

ترکیبات غیرقطبی: ۱۰ تا ۲۵٪

ترکیبات قطبی: ۷۵ تا ۱۰۰٪

برخی ترکیبات عطربنده در قهوه دم کرد

راهنمای

ترکیبات حاوی سولفور
آندهیدها و کتونها

فنولها و فورانها

پیرازینها

مرکاپتو-متیل بوتیل فورمات

متیل . بوتن . تیول

بوی قهوه برشته شده

بوی شبیه گوگرد

تری متیل بوتانال

بوی میوه و مالت

گایاکول

بوی دود تند

متیل پروپانال

بوی گل . تند و معطر

بتا داماسنون

بوی عسل - میوه‌ای

فورفوریل تیول

بوی کلم گندیده

متان اتیول

بوی گل . تند و معطر

آستالدهید

بوی تند میوه‌ای

فوارائول

بوی شیرین . کاراملی

قهوة از چند صد ترکیب شیمیایی متفاوت تشکیل می‌شود، اما تنها بخش کوچکی از این ترکیبات در ایجاد عطر و بوی آن سهم دارد. تاثیر این ترکیبات در عطر قهوه، هم به میزان غلظت آن‌ها بستگی دارد و هم به استانایهای که در آن انسان می‌تواند بوی آن را یافته است. ضمناً دانه‌های گوناگون قهوه‌تکیبات متفاوتی دارند. بنابراین طعم و عطر هر قهوه با قهوه دیگر فرق دارد.

ایزو بوتیل . متوكسی پیرازین

بوی خاک، برشتگی

شکار جوزا

عکاسی
آسمان
شب

میان بر

۱

به دو
شاخه عکاسی
نجومی و عکاسی
منظوره شب تقسیم
می شود.

عکاسی نجومی
یا عکاسی اعماق آسمان
(deep sky) توسط تلسکوپها
اجام گرفته و حتی گاهی از
داده های تصاویر آن در تهیه
گزارش ها و تکمیل پروژه های
علمی استفاده می شود.

عکاسی منظره شب
(Nightscape)
عکاسی است که زیبایی های طبیعت
آسمان شب را با زیبایی های قریبی
زمینی تغییر کرده و در یک کادر
قرار می دهد و جذابیت دو
چندانی به تصویر می بخشد.

آلودگی نوری در
ابتدا توسط منجمان و به
دلیل حساس بودن ابزارهای
رصدی آثان مورد توجه قرار
گرفت و سپس به عنوان یک معضل
زیست محیطی مطرح شد. تا بش
آنون نور، حتی به میزان کم، تأثیر
زیادی در کم فروغ و پنهان
شدن ستارگان دارد.

در شاخه عکاسی
منظوره شب، سفر، بخش
جاداشدنی است. زیرا عکاسان
آسمان شب برای دسترسی
به آسمان های تاریک، باید از
شهرهای بزرگ که منابع آلودگی
نوری هستند، کیلومترها
دور شوند.

به دلیل مسیر حرکت
خورشید، مرکز کهکشان
راه شیری در آسمان شب دیده
می شود که جذابیت سیاری را
ایجاد می کند. بارش شهابی
برساو شنیز در تابستان قابل
عکاسی است.

برنامه ریزی

در این گونه (ژانر) از
عکاسی، در کنار اهمیت
استفاده از ابزار و تجهیزات
مناسب، برنامه ریزی و ایده
اهمیت فراوانی دارد.

در شش ماهه
اول سال

صورت های فلکی در
آسمان جذاب تر از صورت های
فلکی شش ماهه اول هستند.
همچنین می توانیم از هواناب ها عکاسی
کرده و یا ستاره شباهنگ (شعرای یمانی) را که
پر نورترین و درخشان ترین ستاره آسمان شب
است، ثبت کنیم. بارش شهابی جوزای نیز
در ریاضی خود مدهد. همچنین سحابی های
نشری در روزهای راه شیری نیز، در
شش ماهه دوم سال، تصاویر
زیبایی را خلق می کنند.

در شش ماهه
دوم سال

سحابی های نشری
(گسلیشی) گونه ای از
سحابی های گازی بوده و در واقع
ابری از ماده هستند که در آنها
ستارگان درخشانی قرار دارند. نور این
ستارگان باعث برانگیختگی اتم های
گاز موجود در سحابی شده و در
نتیجه نور فراوانی از سحابی
گسیل می شود.

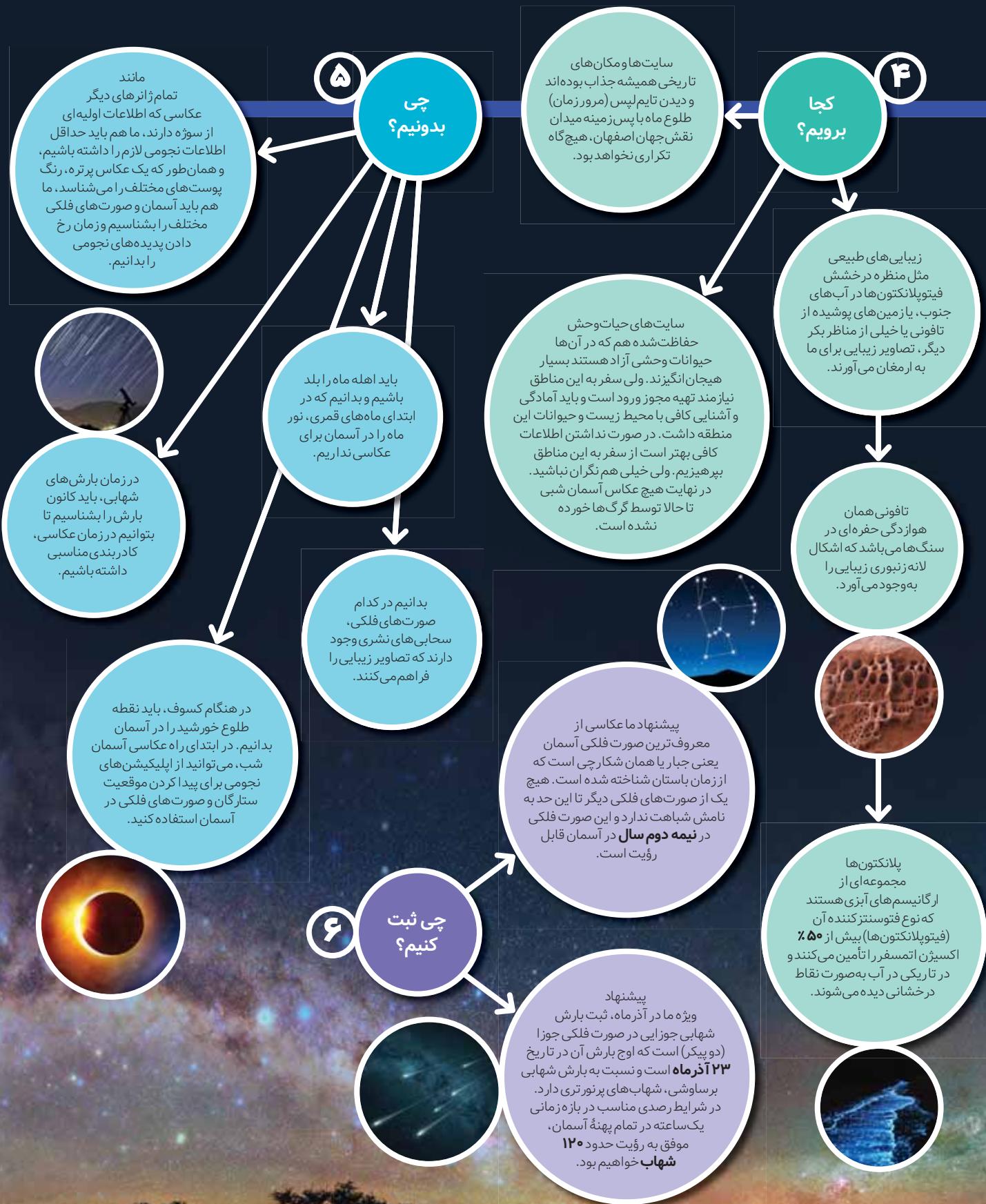
گذر سیارات از مقابل
خورشید، خسوف و کسوف نیز
پدیده هایی هستند که در هر زمان
از سال ممکن است رخدنه و چون
پدیده های نادری هستند، عکاسان
آسمان شب برای ثبت آنها،
ساعت ها و روز های فراوانی را
صرف برنامه ریزی می کنند.

کی
برویم؟

۳

باید بدینم در کل سال
عکاسی نجومی ممکن است
ولی به دلیل شرایط اقلیمی ایران،
ابری، بارانی و برفی بودن در شش
ماهه دوم سال می تواند مشکل ساز
باشد. پس در برنامه ریزی های
سفرمان به این نکته مهم
دقت کنیم.

در تابستان، مناطق
کوهپایه ای گزینه بهتری
هستند و در زمستان ارتفاعات
پایین تر مثل نوارهای ساحلی
جنوب ایران و همین طور
مناطق کویری.

سلف رباتیک و بُن

آشکارسازی رازهای یک سیارک

آریا صبوری

سیارک‌ها یادگارهایی از حدود چهار و نیم میلیارد سال قبل هستند؛ یعنی زمانی که منظومه شمسی در حال شکل گرفتن بوده است؛ روزهایی پر از برخوردهای فضایی و اجرامی که رازهای زیادی را به گفته دانشمندان در دل خود جای داده‌اند. سیارک‌ها از جمله اجرام آسمانی هستند که در چند سال اخیر تحقیقات گستردگی‌ای برای شناسایی آن‌ها از نزدیک در حال انجام است. فضایی‌مای «سپیده‌دم» مدت‌هast که در میان کمریند سیارک‌ها، در مرز بین سیاره مرتیخ و مشتری، و به خصوص در کنار دو جرم بزرگ این مجموعه، در حال کاوش و جمع‌آوری اطلاعات است. به نظر می‌رسد سازمان‌های فضایی دولتی و خصوصی در سراسر جهان در دهه پیش رو برنامه‌های بسیاری را برای کشف، استخراج مواد، سوخت‌گیری فضایی، و حتی انتقال این اجرام به مدارهای دیگر در پیش دارند.

«رباتیک» و «هوش مصنوعی» از مین تا فضا کاربرد دارند. یکی از کاربردهای مهم ربات‌ها کمک به کشف جهان از طریق کاوش‌های فضایی است. انواع ربات‌ها در مأموریت‌های فضایی کاربرد دارند؛ از جمله:

فضانوردان رباتیک:
در حال طی مراحل و تست‌های اولیه هستند و دستیاران آینده فضانوردان خواهند شد؛ به خصوص در سفرهای آینده به ماه و مرتیخ.

کیهان‌نوردان:
به نقاط گوناگون منظومه شمسی سفر می‌کنند و با ثبت تصویرها و سنجش از دور، رازهای بسیاری را برای دانشمندان آشکار می‌سازند.

مدارگردان:
مانند ماهواره‌ها به دور سیاره می‌گردند و از راه دور سنجش انجام می‌دهند.

سیاره‌نشین‌ها:
دارای چرخ نیستند و جایی فرود می‌آیند و از اطراف خود نمونه‌برداری می‌کنند.

سیاره‌نوردان:
بر سطح سیاره فرود می‌آینند و به جست‌وجو می‌پردازند.

اطلس پنج» به فضا پرتاب شد و بدین صورت مأموریتی هفت ساله را در فضا آغاز کرد.

سیارک‌ها دارای شکلی نامنظم و در اصطلاح سیب‌زمینی مانند هستند. سیارک بنو در بزرگ‌ترین بخش حدود ۱۴۹۰ متر طول دارد. اما ویژگی خاصی که باعث شده است، این سیارک به عنوان گزینه مناسبی برای مأموریت فضایی مزبور انتخاب شود، مدل تراکم آن است. بنو از سنگ یکپارچه تشکیل نشده، بلکه مجموعه‌ای از خاک و سنگ‌های ریز است که تراکم زیادی ندارد و به راحتی از روی آن قابل جدا شدن است. این ویژگی باعث راحت شدن نمونه‌برداری از روی بنو می‌شود.

بازو به محل نمونه‌برداری فضاییما وارد شدند. به دلیل ممکن‌بودن فرود روی بنو، نمونه‌های آن برای بررسی ساختار شیمیایی این جرم آسمانی باید به زمین انتقال یابد تا با بررسی دقیق شاید بتوان رازهای مهمی از چگونگی

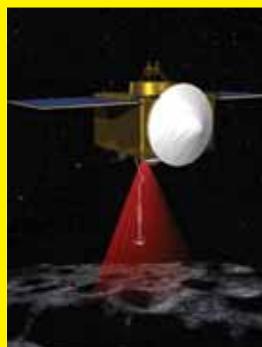
شکل‌گیری منظومه شمسی را آشکار کرد. در صورت موفق بودن این مأموریت، برای اولین بار نمونه سنگی از یک سیارک به زمین منتقل می‌شود. بسته حمل مواد این فضاییما، براساس محاسبات در منطقه «یوتا» فرود خواهد آمد.

اما در سال ۲۰۲۰م، یک مأموریت رباتیک فضایی بسیار خاص وارد مراحل جدی فعالیت خود شد. این مأموریت را شاید بتوان سرآغازی بر معدن‌کاری فضایی و آغاز عصر جدیدی در کشف و استخراج منابع ارزشمند از فضا نامید.

«اسیریس رکس» بیستم شهریور ۱۳۹۵ از پایگاه فضایی «کیپ کاناورال»، زمین را به سمت سیارک «بنو»، ترک کرد. این فضاییما رباتیک در سال ۲۰۱۸م با بنو دیدار کرد و امسال در حال تزدیک شدن به آن برای انجام نمونه‌برداری بود. اگر همه چیز خوب پیش برود، در سال ۲۰۲۳م با محمولة ارزشمندی از نمونه‌های سنگ این سیارک به زمین باز خواهد گشت. میزان سنگی که در این مأموریت به زمین انتقال خواهد یافت، حدود ۶۰ گرم پیش‌بینی شده است. این فضاییما توسط «موشک

اسیریس رکس یک بازوی رباتیک $\frac{3}{4}$ متری دارد. این فضاییما رباتیک بعد از رسیدن به بنو، به سنجش آن از راه دور پرداخت. و بدین وسیله با کمک ابزاری که در اختیار داشت، تراکم مواد، وضعیت هسته، ساختار و میزان جرم و جاذبه بنو را به دقت بررسی و مشخص کرد. با توجه به جرم بسیار کم بنو، این فضاییما طی یک حرکت مداری پیچیده، به همراهی سیارک در فضا پرداخت و در نهایت با نزدیک شدن به چند متری آن، با روشی خلاقانه به نمونه‌برداری دست زد.

این بازوی رباتیک از یک دمنده گاز و یک مکنده یا به نوعی جاروی فضایی تشکیل شده است. با دمیدن گاز نیتروژن با فشار بالا به سطح بنو که ساختار منسجمی هم ندارد، بخش‌هایی از خاک و سنگ روی آن جدا شدند و در همان لحظه توسط مکنده روی

انرژی این فضاییما توسط پنل‌های خورشیدی تأمین می‌شود. پنل‌های خورشیدی دارای قابلیت ویژه‌ای هستند که می‌توانند تا حدود ۴۵ درجه به سمت پشت فضاییما خم شوند و بدین صورت در زمان نمونه‌برداری و نزدیک شدن احتمالی فضاییما به سیارک، از برخورد گرد و غبار با سطح این پنل‌ها و صدمه‌های احتمالی جلوگیری می‌شود. به غیر از محفظه نمونه‌برداری و بازوی رباتیک، ابزارهای سنجشگر جذابی هم در این فضاییما به کار برده شده‌اند تا بتواند به کمک آن‌ها به نقشه‌برداری دقیق از سیارک کربنی بنو پردازد و مشخصات فیزیکی و محل دقیق نمونه‌برداری از آن را مشخص کند. در این بخش نمونه‌هایی از ابزارهای مورد استفاده در این فضاییما را بررسی می‌کنیم.

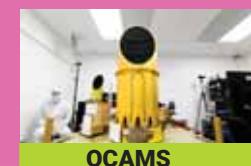
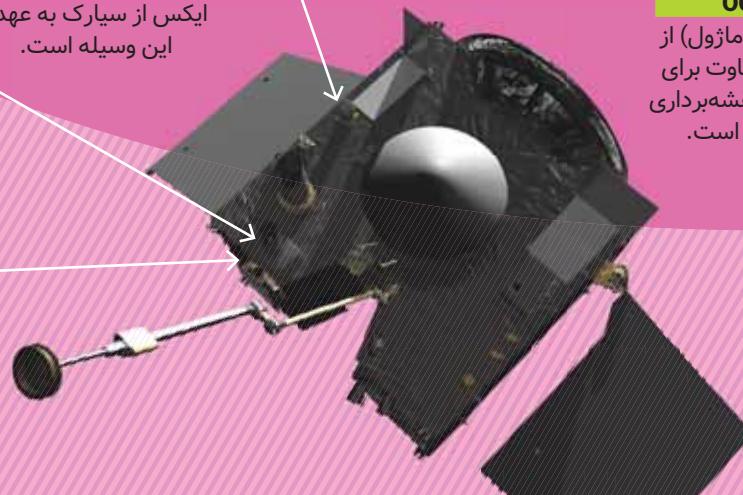
اسیریس رکس نام این مأموریت است که براساس اهداف آن و همچنین با الهام گرفتن از نام خدای دنیای مردگان در مصر باستان نام‌گذاری شده است. سیارک‌های از جنس کربن است. هزینهٔ مأموریت رسیدن به آن حدود ۸۰۰ میلیون دلار پیش‌بینی شده است. این مأموریت سومین مأموریت از مجموعه برنامه‌های علوم سیاره‌ای ناسا در بخش مأموریت‌هایی با عنوان «مرزهای نو» و «جونو» است که پس از مأموریت فضاییماهی «افق‌های نو» اجرا می‌شود. سازندهٔ این فضاییما کمپانی «لاکهید مارتین» بوده و ساخت آن به سفارش دانشمندان سازمان فضایی ناسا و به رهبری محققانی از دانشگاه آریزونا انجام شده است. « مؤسسهٔ پروازهای فضایی گودارد»، ناسا و همچنین دانشمندانی از کشورهای آمریکا، کانادا، آلمان، بریتانیا و ایتالیا از اعضای تیم مطالعاتی این پژوهش هستند.

REXIS
نقشه‌برداری اشعه
ایکس از سیارک به عهدهٔ
این وسیله است.

OTES
سنجدگری گرمایی
است که باز تابش‌های
گرمایی سیارک‌هارا مورد
بررسی قرار می‌دهد.

OVIRS
طیف‌سنج مادون قرمز
و نور مرئی است که به
بررسی باز تابش‌ها از
روی سیارک و تهیهٔ نقشهٔ
مواد آلتی موجود روی آن
کمک می‌کند.

OCAMS
این مجموعه (ماژول) از
سه دوربین متفاوت برای
بررسی دقیق و نقشه‌برداری
تشکیل شده است.

OLA

نقشه‌بردار رادار لیزری
موجود روی فضاییماست که
کمک می‌کند، اطلاعات دقیقی
از وضعیت توپوگرافی عوارض
سیارک مشخص شود.

دیدار کرد و بخش اصلی مأموریت خود را آغاز کرد.
نکتهٔ جالب این است که بنو از جمله سیارک‌هایی است که از کمرنگ سیارک‌ها فاصلهٔ زیادی گرفته و در مداری نزدیک زمین در حال گردش است. این سیارک در سال ۱۹۹۹ میلادی با نام کامل « Bennu ۱۰۱۹۵۵ » و معروف به « RQ۳۶ ۱۹۹۹ » در فهرست سیارک‌هایی که به زمین بسیار نزدیک هستند و احتمال برخورد با آن را دارند، دسته‌بندی شده است.

بازوی رباتیک نمونه‌بردار فضاییماست. اسیریس رکس برای رسیدن به این سیارک مسیر عجیبی را طی کرد. دو هفتۀ بعد از پرواز، ابزارهای علمی آن توسط ناسا روشن شدند و اکنون به خوبی در حال کار است. این فضاییما طی مسیر حرکت خود در مداری بیضوی و کشیده به دور زمین چرخید و در سال ۲۰۱۷ به کمک جاذبهٔ زمین خود را در مدار بیضوی دیگری به سمت سیارک بنو شلیک کرد. در سال ۲۰۱۸ نیز با آن

TAGSAM

بررسی این سیارک اطلاعات ارزشمندی را از روزهای نخستین به وجود آمدن منظمه شمسی برای دانشمندان به همراه خواهد داشت. رؤیاپردازان علمی و متخصصان در سال‌های آینده اهداف جذابی را در سیارک‌ها در سیارک‌ها در نیابان می‌کنند. فرود روی سیارک‌های بزرگ برای سوخت‌گیری و انجام سفرهای فضایی سرنشین‌دار و دور دست، استفاده از منابع یخ و آب احتمالی در زیر آن‌ها و تفکیک هیدروژن و اکسیژن برای استفاده به عنوان سوخت، و همچنین تأمین نیاز هوای تنفسی برای فضانوردان، استخراج مواد ارزشمند احتمالی در برخی از سیارک‌ها و جابه‌جا کردن آن‌ها در فضا برای جلوگیری از برخورد مأموریت‌های رباتیک فضایی است که در دهه‌های پیش رو امکان دارد از آن‌ها بیشتر بشنویم.

OSIRIS-REx: Origins, Spectral Interpretation, Resource Identification, Security, Regolith Explorer